

УДК 159.923.2(477.8):323.174]39:32(477)(091)

DOI 10.32782/2312-1815/2024-17-20

Іван Монолатій

ORCID: 0000-0002-8963-774X

МІЖ «РЕЛІКТОВИМ» І «ЕТНІЧНИМ» РЕГІОНОМ: ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЕТНОПОЛІТОЛОГІЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Головними репрезентантами сучасного багатоукладного суспільства виступають етнічні спільноти і групи, які тим чи іншим чином плекають етнічну самосвідомість, зберігають колективну етнічну ідентичність. Об'єктивні суттєві відмінності етнічних спільнот, діалектика загального й унікального в їх різноманітті виявляється в історично-генетичних відмінностях, які розкривають найважливіші типологічні та функціональні особливості етносів, відображають їхні соціально-культурні й політичні перспективи. У цьому суспільстві групи, які його становлять, хоча і співіснують на єдиній території, у соціальному й культурному відношенні можуть бути віддалені одна від одної. Це означає, що модерне суспільство може являти собою мозаїку різноманітних соціокультурних груп, які проживають разом на єдиній території, інколи змішуються, але не втрачають своєї самобутності, неповторності, ідентичності. До того ж багатонаціональний склад сучасного суспільства не вичерпує його різноманітності. Воно взагалі є суспільством багатоукладним, адже розділене певними «сегментарними відмінностями»: релігійними, ідеологічними, мовними, регіональними, культурними, расовими, етнічними. З огляду на це, слід зауважити, що для успішного розв'язання проблеми, яку ми розглядаємо, сучасний етнополітологічний дискурс мусить оперувати не тільки концептом (ідеальним типом) нації, а й концептом етнонаціональної спільноти.

Оскільки ідентичність «народилася» в модерний період як проблема, то вона може бути лише постульованою, тобто онтологічною даністю, тому її релятивна амбівалентність є нічим іншим, як софістичним відображенням персоніфікованої дійсності. Оскільки іншої ідентичності, окрім як постульованої, не може існувати взагалі, вона являє собою критичну проєкцію того, що слід знайти. Ідентичності фіксують символічні кордони, які поділяють світ на «наш» і «їхній» домени. Відповідно до цього поділу, організується соціальний простір, визначаються патерни міжгрупової взаємодії. Національна ідентичність тісно переплітається з регіональною, що належить до її горизонтальних типів і поряд із локальною є чи не найближчою до людини опосередкованою опорою самоідентифікації через територію, на якій вона живе постійно.

У статті розглядається проблема регіональної етнополітичної ситуації на Галичині та Буковині в добу Габсбурзької монархії. Досліджується феномен регіональних ідентичностей, їхні присутні характеристики. Автор пропонує власне бачення умовних «кіл» ідентифікації. Дослідження показує, що за типом ідентифікації Галичина належить до реліктових регіонів із сильно окресленим етнічним простором, а Буковина – до етнічних регіонів із простором, слабо окресленим. Кола регіональних ідентичностей мали також свої особливості: Галичину можна зарахувати до територій асиміляційних та національних ідентичностей, а Буковину – лише до змішаних.

З'ясовано, що сучасні західні методологічні підходи, які виокремлюють типологію ідентичностей, похідних від культурної та лінгвістичної окремішності території, за певних дослідницьких умов, можуть активно використовуватися у ретроспективних студіях над міжнаціональними взаємностями у Західному регіоні України. Зокрема, це тріада ідентичностей: історична і спадкова ідентичність, яка спирається на важливі для спільноти події минулого або/та суспільно-культурний спадок, спадок природний і суспільно-економічний; проспективна ідентичність, яка спирається на регіональні проєкції, інакше кажучи, є ідентифікацією, пов'язаною з більшою чи меншою конкретним уявленням про минуле регіону завдяки врахуванню (або неврахуванню) його історії; ідентичність переживання, яка є відображенням повсякденного способу життя мешканців регіону, що може поєднатися з елементами історії, передбачення та спадщини.

Ключові слова: регіональна етнополітична ситуація, етнополітика, ідентичність, Габсбурзька монархія, Галичина, Буковина.

Ніхто не скаже тобі, звідки він прийшов, звідки ви родом.

Тарас Прохасько. НепрОсті.

Вступ. Завдяки географічному й цивілізаційному розташуванню сучасний Західний регіон України трактують осередком культурного розмаїття і вартостей, що притаманні територіям порубіжжя різних цивілізаційних впливів [1, с. 8–15]. Численні внутрішні, суспільні, культурні й релігійні кордони створювали тут своєрідну рецепцію інтенсивних та різнобічних міжетнічних зв'язків. У контексті становлення і розвитку сучасних студій ретроспективної етнополітології значний науковий інтерес представляє регіональна етнонаціональна ситуація у Галичині й на Буковині, території яких неодноразово в минулому змінювали свою національно-державну належність і пройшли значну етнонаціональну та етносоціальну еволюцію. Як своєрідні культурно-історичні регіони Центрально-Східної Європи Галичина і Буковина завжди демонстрували виразну специфіку міжетнічного співіснування. Незважаючи на тривалу різну державну приналежність протягом століть, Буковина накопичила значний позитивний досвід толерантного співіснування людей різних етносів і віросповідань. Ці риси набули виразних форм і проявлялися у політичній, соціальній та національній структурах.

Метою статті є дослідження особливостей регіональної етнополітичної ситуації, зокрема феномена регіональних ідентичностей, їхніх присутніх характеристик. Відповідно до мети, сформовано такі завдання: з'ясувати специфіку формування регіональних ідентичностей у Габсбурзькій монархії; показати поліетнічний характер крайових суспільств південно-західних Галичини та Буковини; охарактеризувати регіональні ідентичності Австро-Угорщини, взявши за приклад «галицьку» та «буковинську» моделі.

Матеріали і методи дослідження. У статті використано низку методів і принципів, зокрема *методи*: сходження від абстрактного до конкретного, етнополітологічний, формалізації, компаративний, ретроспективний; *принципи*: генетичний, субстратно-подієвий, інституційний.

Результати та обговорення. Проблема, що її винесено у заголовок статті, ще не стала визначальною ознакою сучасної наукової дискусії. Проте місце, питома вага, роль і значення етнонаціональних спільнот у політичній структурі Галичини і Буковини 1867–1914 рр. певною мірою з'ясовані українськими вченими-істориками О. Добржанським [9], О. Жерноклеєвим [10], М. Кугутяком [13] та М. Романюком [17]. Історії різних етносів, що населяли Галичину і Буковину в австрійську добу, присвячені дослідження останніх років. Соціально-економічні й національно-культурні аспекти польсько-українських і німецько-українських відносин на Галичині кінця XVIII – початку XX ст. вивчені М. Вітенком [5] та І. Монолатієм [15]. Причини і передумови виникнення процесів становлення, організаційного оформлення та розвитку національно-культурного руху поляків і німців у Герцогстві Буковина у другій половині XIX – на початку XX ст. проаналізовано в дослідженнях А. Горука [7] та С. Осачука [16].

Проблему самотності Галичини, становлення її модерності, а ще періодизацію («три виклики й чотири періоди в галицькій історичній долі») дослідив О. Баган [1]. Європейські етнополітичні та економічні процеси – чинники, що сприяли усталенню конфліктного характеру стосунків населення західноукраїнських земель у міжвоєнний період, зокрема історичні передумови, з'ясував М. Гон [6]. Питання історичної ретроспективи етнополітичної ситуації на Буковині в австрійський період історії (1774–1918 рр.) розробив А. Круглашов у спеціальних статтях [11; 12]. Феномен *буковинізму* та його конкретний вияв щодо німецької спільноти

Буковини розглянула В. Бурдяк [3]. Стан і перспективи етнічної толерантності буковинців у контексті історичної спадщини регіону дослідив І. Буркут [4].

Принципово нове бачення зазначеної проблеми (у межах Центральної та Східної Європи, зокрема Галичини) міститься у працях Я. Грицака [8]. Учений указує на так звані окремішні національні ідентичності, які постали відповідно до мовно-культурних схожостей і відмінностей [8, с. 41]. На його думку, Галичина, як і інші пограничні регіони, артикулювала нові ідентичності [8, с. 42], а також зазначає, що експеримент Габсбургів щодо витворення галицької ідентичності помітних результатів не досяг [8, с. 112, 471, прим. 23]. Натомість виокремлюється теза про тривалу традицію присутності польської, єврейської та німецької ідентичностей у Галичині. Ідентичності для вченого частіше означають проєктування уявленої групи на певний історичний простір. На його думку, здебільшого саме кордони, на які опиралася уява, не були визначені наперед, а були об'єктом змагання між різними національними та імперськими проєктами [8, с. 18]. Ідентифікація з тією чи іншою групою для Я. Грицака означає встановлення меж, за якими приписувані цій групі ідентичності втрачають свої властивості. Майже завжди ці межі, – пише історик, – є *уяв(ле)ними* – не у тому сенсі, що вони реально не існують, а тому, що єдиний реальний спосіб їхнього існування є уявлення. Відповідно, «вони не є заданими раз назавжди та наперед, а конструйованими, змінюваними й залежними від обставин» [8, с. 17].

Зауважимо: проблема регіональних ідентичностей у досліджуваному хронотопі в її комплексному прочитанні (за участю усіх етнонаціональних спільнот, що проживали в регіоні) бачиться нам значною мірою лакуною у вітчизняній етнополітології. Зважаючи на те, що найбільша конфронтація між етнонаціями виникає у прикордонних регіонах, де постійно стикаються ідентичності, названа тема надалі залишається науково значущою для сучасної науки. Отже, взоруючись на емпіричному матеріалі та використовуючи сучасні зарубіжні підходи щодо соціології регіонів та соціології етнічностей, пропонуємо наші міркування.

У сучасних міждисциплінарних дослідженнях регіонів поширена теза про те, що значна культурна гетерогенність регіону Центрально-Східної Європи має просторове вираження у факті *регіональної диференціації*. Остання посідає помітне місце в розумінні регіональної ідентичності і яку можна взяти за певний індикатор нашої проблеми.

Загальновідомо, що ідентичність – це самоідентифікація людини з певними територіями чи соціальними групами. Територіальна (або регіональна) ідентичність має складну структуру, а її основними видами є політична (або національна за західною політологічною термінологією) та етнічна ідентичності. Взаємодії між обома вказаними ідентичностями є досить складними: в одному випадку спочатку виникають елементи етнічної ідентичності, а згодом з'являється потреба в її інституційному (державному) оформленні. В іншому – політична еліта спочатку створює державу, а потім на її основі конструює бажану етнічну ідентичність. Провідний фахівець із питань виникнення і розвитку сучасних націй, англійський учений Е.Д. Сміт уважає, що етнічна ідентичність є одним із різновидів колективної ідентичності, позаяк національна ідентичність у цій системі посідає особливе місце, оскільки «привласнює елементи інших видів колективної ідентичності і її ніколи не можна звести до єдиного елемента» [18, с. 23].

Як відомо, обов'язковою умовою існування регіоналізму є наявність таких ознак: загальна територія; інституціональна оформленість; самодостатність економічної системи регіону; соціальна згуртованість етнічних та мовних спільнот, що мешкають на одній території; сумісність спільних цінностей, пов'язаних із культурою, релігією, історичними традиціями; політична солідарність [21, с. 63, 174, 189]. Якщо ці ознаки в конкретному регіоні виступають у сукупності, тоді можна говорити про *регіональну ідентичність* його соціуму, без якої сам по собі регіоналізм як організаційна та ідеологічна основа життя цього регіону існувати не може. Своєю чергою, регіональна ідентичність знаходиться у стійкій рівновазі

з регіональною самосвідомістю і/або містотворенням за посередництвом історії та вигадування [23, с. 17–29].

Довготривалі історичні процеси є причиною того, що на території певної держави можуть співіснувати як регіони *етнічні* та *політичні*, так і так звані *реліктові регіони*. В останньому випадку – територія, яка в минулому була окремою політичною одиницею (наприклад, королівством або князівством) або одиницею адміністративною, чия назва збереглася у незмінній формі і використовується у повсякденному житті. Незалежно від такого поділу можуть існувати абстрактно виділені адміністративні, статистичні, планові регіони.

Як свідчить історія, регіони, що зберегли свою етнічну і політичну окремішність у період формування національних держав, за Модерної доби існували як більш чи менш автономні одиниці у складі федеративних чи регіоналізованих держав. Такий статус мали, наприклад, Галичина («Королівство Галичини і Володимирії з Великим князівством Краківським і князівствами Освенцімським та Заторським», від 1772 р.) і Буковина («Герцогство Буковина», від 1774 р.), які були анексовані монархією Габсбургів наприкінці XVIII ст. Названі дві політико-територіальні одиниці зберігали формальний статус, з одного боку, королівства і герцогства – з іншого. Ці два регіони Австрійської імперії, а пізніше й монархії Габсбургів, можна визначити як обмежено політичні, оскільки реально вони функціонували як адміністративні і політичні одиниці. У них відбувалися вибори регіональних влад, а мешканців характеризувала певна свідомість регіональної ідентичності. Почуття територіальної ідентичності мешканців досліджуваних територій Габсбурзької монархії було найважливішим критерієм виокремлення регіону (як сталого поняття), який був реальним буттям, стабільно присутнім у свідомості чи повсякденному житті мешканців.

Конструктивним чинником таких регіонів була культурна окремішність – лінгвістична та культурна специфіка. Для її розуміння слід використати типологію швейцарського етнолога П. Сентлівра (Pierre Centlivres). Він розрізняє три типи ідентичностей: 1) *історичну і спадкову ідентичність*, яка спирається на важливі для спільноти події минулого або/та суспільно-культурний спадок, спадок природний і суспільно-економічний; 2) *проспективну ідентичність*, яка спирається на регіональні проєкції, інакше кажучи, є ідентифікацією, пов'язаною з більш чи менш конкретним уявленням про минуле регіону завдяки урахуванню (або неврахуванню) його історії; 3) *ідентичність переживання*, яка є відображенням повсякденного способу життя мешканців регіону, що може поєднатися з елементами історії, передбачення та спадщини [20, с. 13].

Ще за існування Габсбурзької монархії її часто називали «двоєдиною монархією». У цій назві відображався той факт, що вона складалася з двох формально рівноправних союзних держав (Австрії та Угорщини). Від 1867 р. монархії стала багатонаціональною постімперською країною, хоча й такою, що зберегла багато рис континентальної поліетнічної імперії класичного типу. Тож «дуалізація» монархії, так званий *Ausgleich*, тобто зрівняння Угорського королівства в правах із західною частиною країни, яка управлялася з Відня, свідчило про те, що Габсбурги вже не в силах постійно перемагати у сутичці з часом. Із цього моменту Габсбурзька монархія перестала бути класичною імперією, а імператор із носія вищої абсолютної влади перетворився тільки на один із політичних інститутів постімперської держави. Насправді обидві складові частини союзної держави, своєю чергою, склалися з безлічі більш-менш відособлених регіонів, часто вони сильно різнилися за природними і економічними умовами, національним і конфесійним складом населення, його традиціями і культурним рівнем.

Спроби Відня, зокрема Габсбургів, розв'язати національне і регіональне питання в досліджуваній період певною мірою спиралися на вирішення проблеми *етнічної* чи *культурної* окремішності. До того ж етнопонаціональні спільноти цієї монархії, які характеризувалися певною специфічною культурою і мали почуття дискримінованості з боку центральних чи

місцевих влад, уживали заходи щодо підвищення цінності власної культури і захисту власної ідентичності перед загрозою уніфікації та асиміляції з боку панівної більшості чи/меншості.

У цьому контексті показовою буде умовна типологія українських регіонів у складі Габсбурзької монархії, яку можна взяти за певну гіпотезу. Вона, між іншим, показує існування Галичини як *реліктового регіону*, Буковини – як *етнічного регіону*; на обидва визначальний вплив має культурний чинник. Етнічний простір сильно окреслений на Галичині на вісі «українці – поляки – євреї»; слабо окреслений або змішаний на Буковині – у силу того, що жодна зі спільнот не становила відносної більшості. Ця проблема (ще остаточно не з'ясована сучасною історіографією¹) мала, на нашу думку, подвійну динаміку, яка, з одного боку, вела від автономістських до федералістських тенденцій, а з іншого – від націоналізму до регіонального сепаратизму.

До регіонів культурного типу можна віднести й Галицько-Буковинську Гуцульщину, для якої була характерна сильна територіальна ідентифікація. Слабшу ідентифікацію мали Опілля, Покуття, Бойківщина та Лемківщина. Це впливало з лабільного почуття національної приналежності, культурної окремішності (звичаї та триби), а також відчуття територіальної ідентичності. Одним із небагатьох реліктових регіонів, який мав значний вплив на формування сучасної регіональної ідентичності, котра має виразний історичний характер, є Галичина. У випадку Галичини і Буковини спостерігаємо певне відчуття ідентичності, яке, за типологією П. Сантливра, можна окреслити як *проспективне*. Можна висловити припущення, що *історична і спадкова ідентичність* має виразне звучання і для Галичини, і для Буковини. *Ідентичність проживання* властива тільки Буковині.

Витоки формування поліетнічності Галичини і Буковини сягають ще часів середньовіччя, коли на їхні землі були спрямовані міграційні хвилі (добровільні і політичні). За певних обставин це були пошук пристанища екстериторіальних євреїв й економічна еміграція німців. Корируючими етнодемографічну структуру населення цих регіонів чинниками протягом століть були й зміни державно-політичного статусу земель, ініціативи князівської, королівської або імперської влади. Водночас етнічні суб'єкти на Галичині та Буковині помітно відрізнялися тим, що одні з них (зосібна, євреї) проживали здебільшого у містах і містечках [11, с. 101], інші – у селах, де значна частина етнічної української більшості співіснувала з польською людиною і/або німецькими колоністами [5; 7; 14; 16].

Для Галичини, яка із середніх віків була місцем зіткнення інтересів різних великих держав, це означало, що вона, з одного боку є джерелом конфлікту, а з іншого – етнічним і цивілізаційним пограниччям. У стосунках із державами, які понад тисячоліття панували на теренах Галичини (Київська держава, Угорське королівство, Велике Моравське князівство, Польське королівство, Австрійська імперія, Габсбурзька монархія), цей край набував особливого значення завдяки своєму пограничному статусові: політичному, етнічному та релігійному. У силу свого геополітичного положення галицькі землі впродовж багатьох століть були не тільки місцем перетину торговельних шляхів, а й перебували в епіцентрі політико-правових суперечок і територіальних домагань різних суб'єктів державної влади. Унаслідок цього кожний з етносів на Галичині у своїй поведінці не був і не міг бути вільним від історичної пам'яті, політичної культури, традиційної соціальної поведінки своїх етносів за межами краю.

Для Буковини, яка впродовж століть була складовою частиною Старокиївської держави, Молдавського князівства, Османської та Австрійської імперій, Габсбурзької монархії, визначальним був унікальний конгломерат різних народів і конфесій. Однією з історичних особливостей Буковини була її багатонаціональність, яка на відміну від Галичини не стала підґрунтям етнічного конфлікту, а втіленням принципу рівноправності і, як наслідок, певного балансу між

¹ Див. Монолатій І. Інші свої. Політична участь етнічних акторів Галичини і Буковини пізньгабсбурзьких Галичини і Буковини. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2012. 432 с.; Його ж. Етнопериферійність. Участь суб'єктів західноукраїнської етнополітичної сфери у міжетнічній взаємодії, міждержавних конфліктах і культурі пам'яті. Дрогобич: Посвіт, 2022. 576 с.

запитами та вимогами різних народів і регіональних еліт [11, с. 49]. До того ж конструювання моделі співжиття різних етносів за наявності інтенсивних міжетнічних контактів стало досить хрестоматійним для означення регіональної самосвідомості Буковини, утіленням високого ступеня етнічної толерантності у понятті *буковинізм* [3, с. 87].

У добу Модерної Європи, витворення нових політичних та соціальних проєктів, відповідно до мовно-культурних спільних і відмінних рис націєтворення, на момент ліквідації Речі Посполитої (1772), воєнних дій Росії та Австрії проти Туреччини (1774) та інтеграції/анексії земель Галичини і Буковини у склад Австрійської імперії питання конструювання різних типів ідентичностей, як свідчить історія, залишалось нерозв'язаним.

Для розуміння регіональних (у випадку нашого дослідження – *галицької і буковинської*) ідентичностей у контексті габсбурзького світу слід обумовити, що ідентичність людини на особистому і колективному рівнях формує національна пам'ять. Саме через неї відбувається спочатку формування, а згодом – ретрансляція власної ідентичності на різні етнічні та соціальні спільноти («малі вітчизни» народів Габсбурзької монархії). На формування кожного регіонального та локального психокультурного типу мешканців впливали і культурна традиція та історична доля території.

Можна припустити, що ідентичність етнічних суб'єктів Галичини і Буковини в складі Австрійської імперії і союзної держави «Австро-Угорщини» (спочатку окремих територіально-політичних одиниць, потім – об'єднаної у формі військової адміністрації, пізніше – знову окремих адміністративних одиниць/коронних країв – королівства з великим князівством і герцогства) вибудовувалася за трьома умовними сценаріями, або «колами»: перший: перемоги *асиміляційних ідентичностей* (німецької чи польської, врешті, польської) – для Галичини; другий: утвердження окремих *національних ідентичностей* для кожної з більших етнічних спільнот (єврейської, польської, русинсько-української, німецької) – для Галичини і Буковини; третій: появи *змішаних ідентичностей* (як-от «спільна» буковинська ідентичність для євреїв, поляків, німців, румунів і русинів-українців) – лише для Буковини. Таким чином, витворювалися власне *регіональні* ідентичності, а не ідентичності *національні*, що мали місце вже після розпаду Габсбурзької монархії, у період творення національних держав Східно- і Центрально-європейського регіону.

Отже, розглянемо детальніше особливості цих умовних «кіл» регіональних ідентичностей Галичини і Буковини.

Населення Галичини становили дві більші групи, поляки та русини-українці (приблизно по 40–45% кожна), та гебрейська меншість (близько 10–12%). У східній частині русино-українці становили виразну більшість – 65%, тоді як поляків було близько 20%, а євреїв – приблизно 10%. Стосовно останніх, то у ХІХ ст. тут було сконцентровано 253 таких громади з відомих 559 у монархії Габсбургів [2, с. 15]. До них додавалися поселення німецьких колоністів (близько 2,5%) та поодинокі вірменські громади, асимільовані в ХІХ ст. місцевими поляками.

У містах і містечках краю найгостріше проявилися міжетнічні суперечності, що знаходили вияв у своєрідних «паралельних світах» – коли представники різних націй проживали на сусідніх вулицях, площах в одному місті, але у повсякденному побуті майже не контактували між собою, вели відмінне культурне, політичне, духовне та економічне життя [5, с. 15]. Ті ж нечисленні факти випадкових зіткнень інтересів породжували прояви ксенофобії. Таку ситуацію дослідники характеризують як явище «потрійного Львова» (Львів – український, Львів – польський, Львів – гебрейський); потрійних, а іноді квартетних чи подвійних Станиславова, Дрогобича, Тернополя, Коломиї, Ярослава, Яворова та ін. Однак якщо ще наприкінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст. такий поділ на «паралельні світи» був безсумнівним, то вже в 1867–1914 рр. під впливом урбанізаційних процесів, поширення запізнілої модернізації в Галичині почав поволі зникати.

Складні і водночас глибинні демографічні процеси створювали передумови для поглиблення у Галичині в останній третині XIX – на початку XX ст. соціальних та міжетнічних протиріч. Процеси націоналізації місцевих етнічних громад, неухильне набуття їхніми представниками національної самосвідомості, формування відмінних, а то й вороже налаштованих щодо інших етносів національних ідентичностей, як стверджує А. Круглашов, бурхливо розгорнулися у Східній Європі на межі XIX–XX ст. [11, с. 49].

Знаковою еволюцією називає М. Гон зміни в етнополітичній поведінці етнічних спільнот на західноукраїнських землях протягом другої половини XIX – на початку XX ст. З одного боку, це своєрідне споріднення з імперіями (у нашому випадку – Габсбурзька монархія), лояльність щодо них та виникнення рухів упосліджених етнонаціональних спільнот із метою створення власних держав – з іншого [6, с. 139].

Стосовно політичної структуризації етнонаціональних спільнот, то його усталенню сприяло поширення нового критерію ідентичності – результат еволюції її детермінантності від релігійної до етнічної [6, с. 140; 22, с. 31–37]. Звідси – й функціонування нового ідентиду, політизація свідомості, що були передумовою формування етнічних рухів. Потому відбувається поступова зміна наголосів – від домагань культурницького штибу до політичних, твердження про етнічну самобутність, подолання імперської політико-державницької ідентичності й перші ознаки ірредентизму [6, с. 141].

Суттєвий приклад такого явища – наявність внутрішнього розколу, аритмії у процесі політизації зокрема української спільноти Галичини, що засвідчило й асинхронність її відмежування від старих ідентидів і політичних орієнтацій [6, с. 143]. Відомо, що у русинів-українців питання про національну ідентичність не було вирішено включно до початку XX ст. Однак у них вони проявилися дуже слабо, ніж у інших народів монархії Габсбургів, оскільки вони не мали тривалих традицій державності, знаходилися на значно нижчому щаблі економічного та культурного поступу.

До кінця існування Габсбурзької монархії, незважаючи на формальні можливості та існуючі конституційні механізми, так і не було вирішене українське національне питання. Унаслідок геополітичних інтересів Відня українська проблема не спромоглася одержати відповідного політичного резонансу. Не відбулося зміцнення статусу української спільноти в складі Габсбурзької монархії, як також і галицький український політикум так і не спромігся на створення національної держави.

За умов австрійського конституціоналізму, де формально гарантувалися загальногромадянські та національні права народів, участь української більшості в системі політичних відносин була вкрай утруднена. Поряд із загальною відсталістю та поневоленням становищем у соціально-економічній та політичній сферах, що не давало змоги повною мірою скористатися з існуючих прав і свобод, ситуація ускладнювалася позицією Відня щодо захисту привілейованих націй на Галичині – поляків та німців. Поляки розглядали Галичину як модель Польської держави у невизначеному майбутньому й хотіли зберегти Габсбурзьку монархію в такій формі, щоб її можна було відтягти від неї у момент проголошення нової Польської держави [19, с. 21–22].

На Галичині вся австрійська державна адміністрація від 1868 р. була поступово передана в руки польських представників, які постачали кадри для нового крайового управління. До складу австрійського уряду входили один або два міністри – поляки за національністю, які пильнували польські національні інтереси в уряді і перед короною. Окрім того, від 1871 р. до складу австрійського кабінету входив один міністр-поляк, який *de jure* був «міністром без портфеля», а *de facto* – польським міністром для Галичини з широкою компетенцією і правом вето в усіх справах щодо Галичини. Імператорським намісником у Галичині, який очолював усю державну крайову адміністрацію, як правило, також

призначався поляк [19, с. 22]. На основі виборчого закону до Галицького крайового сейму польська сторона мала забезпечену переважну більшість у сеймі, що віддавало в її руки автономне законодавство й адміністрацію краю. Така ситуація давала можливість польським діячам на Галичині продовжувати політику колишньої Речі Посполитої, яка, однак, зустрічала дедалі сильніший опір українського національного відродження і певною мірою стримувалася конституційним актом.

Утвердженню соборницької ідеології на Галичині не сприяли розбіжності в національному характері австрійських та наддніпрянських українців. Зокрема, йшлося про різницю в історичній традиції (досвід перебування в різних державно-політичних утвореннях), ментально-конфесійний поділ на греко-католиків та православних (з усім комплексом стереотипних уявлень одних про інших), брак взаємної інформації та культурного обміну, викликані наявністю державного кордону та кардинально різними політиками цих держав у національному питанні. Глибоко знаковими дискурсами ідентичності були й мовні та орфографічні суперечки, які свідчили, з одного боку, про захист традицій, а з іншого – про порушення певних правил.

Підсумок українського національного руху у XIX ст. в Галичині, який тривав до початку Першої світової війни, дає змогу стверджувати, що яскраво виражена національна ідентичність або ж національне пробудження охопило лише кількісно невелику групу освіченого прошарку. Про масовий рух (за прийнятими у XX ст. критеріями) говорити досить важко, а тому національна ідентичність українців Галичини залишалася тільки певним проектом, здійснення якого було ще попереду [37, с. 126]. Для української спільноти регіону досліджуваний період став добою творення власної *національної ідентичності* з різними її варіантами.

«Автономний» період в історії Галичини (1867–1914 рр.) був часом активного творення польської національної ідентичності, оскільки місцеві поляки дивилися на Галичину як на свій «національний П'ємонт» – територію, звідки колись почнеться об'єднання всіх етнічних земель у єдину національну державу. У 1860-х роках галицькі польські еліти заявили про свою лояльність до австрійського імператора. Пунктом примирення стало надання у 1867 р. Галичині статусу автономного краю. За умови домінування польської знаті автономія Галичини автоматично означала польську автономію [1, с. 143].

Слід зауважити, що поляки хоча й не раз піднімали питання про свою незалежність і окремий (польський) коронний край Галичини, однак із роками охололи до цієї ідеї, убачаючи певний фатум у розвитку подій. Такі настрої були на руку австрійським чиновникам, які намагалися обернути їх на вірнопідданість. Здебільшого це вдавалося, якщо врахувати факт певної герметичності поляків: їх не обходило те, що робилося за межами Галичини, а у внутрішні галицькі справи імператор майже не втручався, ставлячи за краще навідуватися з візитами, щоб показати, що місцевих поляків і русинів монархія поважає не згірш від мешканців інших регіонів (зокрема, візит 1880 р.). Це призвело до того, що польська мова і польська культура взагалі мали істотніший вплив на галицьке міське життя XIX – початку XX ст.

Позиції польських політичних угруповань на Галичині початку XX ст. зазнавали трансформації під дією таких чинників, як: концентрація двох національних «П'ємонтів» у межах однієї провінції Габсбурзької монархії; зростання національно-політичної свідомості українського населення краю; кристалізація ідеї польської державності; відсутність послідовної етнополітики Відня на Галичині. На формування політичної свідомості польських суспільно-політичних сил у досліджуваний період значний вплив мали також і політичні програми українського національно-визвольного руху, які характеризувались усвідомленням потреби створення підстав української державності; поширення націоналістичної ідеології ендеків, які на перший план ставили великодержавні інтереси поляків; посилення протистояння польської та української громад у східній провінції імперії Габсбургів [5, с. 12].

Русинсько-українське питання послужило поштовхом до посилення диференціації польського політикуму й поділу його на прихильників і противників польсько-українського компромісу, який би враховував національно-політичні інтереси обох народів. У політичному житті на Галичині напередодні Першої світової війни виступили два польські суспільно-політичні угруповання: консервативно-демократичний «блок» і націоналістичний «антиблок», які займали відмінні позиції щодо українських вимог, залишаючи водночас за польською стороною право на політичну домінацію у краї. Загострення польсько-українських стосунків у Галичині змусило провідних діячів польської та української громад шукати можливості взаємного порозуміння. Політична орієнтація обох національних таборів на державно-політичне перетворення монархії Габсбургів і формування в її межах основ польської та української державностей створювала підстави для порозуміння поляків і українців. Таке порозуміння за участі віденських правлячих кіл стало можливим у переддень Першої світової війни. Однак із докорінною зміною міжнародної ситуації у Європі польсько-українська угода втратила свою актуальність.

Отже, асиміляційні ідентичності польської спільноти на Галичині можна охарактеризувати низкою міфологем, що передбачали фіктивне право на відбудову Речі Посполитої «в історичних межах», польську модель католицизму як форпосту християнства проти варварства, ідеї культуртрегерства для позбавлених західної культури українців та шляхетської вищості. Саме етнічні міфологеми витворили специфічність ментальності та, відповідно, псевдоідентичність поляків усіх трьох частин поділеної Польщі. Ці чинники не могли не позначитися на міжетнічних взаєминах.

В австрійський період Галичина залишалася і надалі найбільшим єврейським анклавом на західноукраїнських землях. Особливістю цієї спільноти було те, що вона досить швидко асимілювалася у місцеве німецьке або польське середовище, набагато рідше – у руське середовище [8, с. 37, 339–344]. За всі 146 років правління Габсбургів євреї боролися за свої права: спершу – за громадянське рівноправ'я, а після конституції 1867 р. (яка визнала їх як окрему релігійну спільноту – *Religionsgemeinschaft*) – за суспільне визнання. Суспільне становище євреїв було найбільш специфічним і суперечливим, адже за своєю соціальною структурою вони були близькі до панівних національностей (поляків і німців), але водночас, будучи рівноправними австрійськими громадянами, євреї були позбавлені прав національної спільноти [15, с. 98–99]. Зосібна Я. Грицак уважає, що головні характеристики єврейської спільноти уподібнювали її до певної касты. Приналежність до неї визначалася за чітко означеними, найчастіше релігійними, критеріями незалежно від місця проживання. Важливо, що межі цієї групи, визначені як ізсередини, так і ззовні, було дуже тяжко переступити [8, с. 341–342]. Не менш важливою була нова внутрішньоєврейська дискусія про орієнтацію на конфесію чи національність [16, с. 107]. Залежно від особистого відношення до громадянських і релігійних рухів люди підтримували відкритість гебрейського суспільства чи повну його ізоляцію. Проблема полягала у тому, що тривалий та інтелектуальний вплив на розвиток модерних національно-єврейських політичних рухів австрійської доби мали хасидизм і Гаскала. Зокрема, прихильники Просвітництва – маскіли – відмовлялися від традиційного одягу й від загальної мови східно-європейського єврейства (їдиш), уважаючи його жаргоном. Освічені євреї не вважали життя в діаспорі проблемою і дивилися на себе як на повноцінних підданих австрійського імператора. Євреї-традиціоналісти сприймали Галичину як чужу країну й щиро очікували спасіння після приходу Месії [16, с. 107–108].

Історія галицьких євреїв зайвий раз свідчила про вплив на неї *асиміляційних* ідентичностей. Це було пов'язано з тим, що більшість місцевих гебреїв вибирала не культуру місцевого населення (русинів-українців), а переважно імперську культуру – німецьку, рідше – локальну культуру (польську), і, відповідно, ідентифікувала себе з нею. У результаті

проблема емансипації й акультурації галицького єврейства була тривалим і повним внутрішніми конфліктами процесом.

Особливим явищем у Галичині було й існування дискурсу німецької ідентичності, яка була пов'язана з комплексом політичних, соціально-економічних, культурно-освітніх та релігійних проблем існування в австрійський час тут чисельної німецької етноспільноти [14, с. 3–4]. Приблизно до останньої третини XIX ст. (у 1869 р., коли офіційною мовою краю стала польська), формально зникла її *асиміляційна* функція. Можна стверджувати, що саме до половини XIX ст. політичні та економічні заходи Габсбургів у проектуванні німецько(мовно)ї асиміляційної ідентичності загалом збігалися із загальними інтересами східно-європейської стабільності та політики Відня в національному питанні. Упродовж XIX ст. – 1914 р. німці Галичини поступово перетворилися на самосвідому національну спільноту, метою якої було самостійне національне життя в рамках існуючої монархії, забезпечення мирного співіснування з іншими народами краю.

Таким чином, існуючий у галицькому соціумі етнонаціональний поділ та етнополітика Відня створили численні передумови для посилення міжетнічної напруги й конфронтації. Конфліктогенним чинником міжетнічної взаємодії виявилися й особливості проживання спільнот у регіоні [6, с. 69–70]. Піднесення національних рухів українців і поляків підштовхнуло ланцюгову реакцію етнічного відродження, актуалізувало їхнє прагнення до збереження власної ідентичності. Сприйняття усіма етнічними сегментами галицького суспільства таких ознак національної ідентичності, як, наприклад, державний герб і гімн, було успіхом. Але впровадити серед них інші ознаки національної ідентичності: спільну мову, однакове бачення минулого (*спільний історичний мит*), почуття національної солідарності і довіри один до одного так і не вдалося.

Найбільш багатонаціональною серед усіх австрійських провінцій була Буковина, де проживали представники дев'яти націй і щонайменше восьми віросповідань. На час анексії Буковини Австрійською імперією (1774 р.) населення краю становили православні русини-українці та молдаване, росіяни-старобрядовці, євреї-сефарди, роми (цигани), вірмени, греки, болгары. Тут конкурувало між собою п'ять національних угруповань: українці, румуни, німці, євреї, поляки. Основними етносами тут були українці (41%) та румуни (31,7%), проживали євреї (12–13%), німці (8–9%), поляки (3–4%) [10, с. 68]. Варто підкреслити: у рамках Австрійської імперії Буковина була однією з найбідніших, економічно нерозвинутих провінцій, її культурною окраїною.

Важливою особливістю суспільно-політичної ситуації на Буковині, як виснує О. Жерноклеєв, було те, що внаслідок приблизної рівності сил і пануючої у краї атмосфери взаємної терпимості жодна з етнічних чи релігійних громад не могла реально претендувати на виключність і гегемонію [10, с. 71]. Запобігання міжетнічному розколу на соціальному та професійному ґрунті можна вважати певним успіхом економічного складника етнополітичного менеджменту Габсбургів на Буковині. Додаймо, що для А. Круглашова регіональна ідентичність представників різних етносів та конфесій Буковини становила основи краєвого розуміння й культивува-лася засобами неформальної комунікації [12, с. 17]. До того ж політика Відня активно сприяла формуванню місцевого етнополітичного клімату як такого, що не становив загрози регіональній та загальнодержавній безпеці. Буковинська регіональна ідентичність виступала своєрідним спільним знаменником інших типів самоідентифікації місцевих мешканців: соціально-групової, конфесійної, етнонаціональної, імперської.

Саме на Буковині було втілено в життя принцип рівноправності різних народів і конфесій. Однак основи буковинської етнічної толерантності були сформовані ще до переходу краю під владу Габсбургів [4, с. 395]. Один із чинників буковинської міжетнічної толерантності – відсутність різкої відмінності між етнічними спільнотами за їхніми соціальними структурами.

У досліджуваний період соціально-економічна політика Габсбургів у регіоні не була спрямована на створення переваг для одних етнічних спільнот на шкоду іншим. Тим самим не утворювався ґрунт для масштабного міжетнічного конфлікту через соціальну конкуренцію. Для буковинців характерною була толерантність, яка давала змогу уникати гострих конфліктів між етнічними громадами. Позитивним правовим чинником розвитку етнонаціональної сфери Буковини було створення умов та надання можливості представникам різних національностей відроджувати та зберігати свою етнічну самобутність, мову культуру, традиції, звичаї й обряди.

Як зазначає В. Бурдяк, у науковій літературі вже сформувався образ буковинця, терпимого до людей різного етнічного походження та конфесійної належності [3, с. 87]. Її тезу певною мірою доповнює А. Круглашов, який окреслює деякі ознаки *буковинського міту* – про спокійний, гостинний, багатоконфесійний, дещо патріархальний і провінційний край [11, с. 50]. Отже, культуру толерантності трактують як породження уповільнених урбаністичних процесів у регіоні, особливості «затриманої модернізації» і периферійного становища Буковини щодо загальноєвропейських індустріальних процесів, позаяк етнополітичний менеджмент правлячої династії та органів місцевого управління на Буковині здійснювався на засадах державного патерналізму, і етнічні спільноти краю цьому не опиралися, адже їхні провідники вели жвавий діалог із Віднем, демонструючи свою лояльність правлячій династії, а вже потім – власним національно-політичним ідеалам.

На нашу думку, наукові висновки згаданих вище вчених-етнополітологів зайвий раз свідчать про те, що типологія Буковини австрійського періоду (і як показують новітні соціологічні дослідження) за типом її ідентифікації і характером простору вказує на *етнічний регіон* зі слабо окресленим (фактично змішаним) простором. Рисами, які відзначали буковинців, були: лабільне почуття національної приналежності, відчуття територіальної ідентичності та водночас групової. Етнонаціональна ідентифікація буковинців у потенціальному вимірі характеризувалася також через заперечення безпосередніх зв'язків із певною етнонацією. У багатьох історичних прикладах спостерігається виразне відмежування від зв'язків «напрямую» з представниками народів – мешканців краю (зокрема, як із румунами, так і поляками чи німцями). Натомість спостерігалось зміцнення зв'язків із групами етнічного походження. Зокрема, дослідниками вказується, що «житель регіону нерідко сприймався насамперед як «буковинська людина», а вже потім – українець, румун, єврей і т. д.» [11, с. 49]. Таким чином, суспільно-культурна специфіка Буковини є, скоріше за все, продуктом історії, що функціонує у сучасності.

Відсутність панівної національної громади, перехрещення та взаємне переплетіння соціальних та духовно-культурних ролей представників основних етносів краю сприяли пошуку їхніми лідерами суспільно-політичних компромісів. Відомим та унікальним явищем в історії монархії стала угода навколо реформи Буковинського крайового сейму, досягнута 1904 р., але впроваджена у 1910 р. [9, с. 71]. *Буковинський компроміс* дав змогу ввести загальне, пряме й таємне голосування за принципом соціально-національних курій, за яким депутатські місця розподілялися між національностями пропорційно до їх чисельності в кожній курії. «Буковинська згода» фактично була успішним, а головне – якісним повторенням відомого «Моравського компромісу» 1905 р., поспішно названого прикладом вирішення етнічних протиріч у союзній державі. На Буковині ж удалося уможливити згоду інтересів відразу чотирьох народів: поляків, німців, українців та румунів. Нічого подібного так і не відбулося (хоча відомі спроби, безперечно, були) у Богемії, Трансільванії чи в Галичині – провінціях, які справді мали велику політичну та історичну вагу для Габсбургів. Перша світова війна, як відомо, перекреслила й ці, сказати б, нечисленні ініціативи та проекти.

Висновки. Як бачимо, найвагомий внесок у формування регіональних ідентичностей було зроблено в австрійський період історії Галичини (1772–1918 рр.) та Буковини (1774–1918 рр.). Однак за часів союзної держави «Австро-Угорщини» ці два регіони не тільки

були відособлені від решти українських етнічних територій та отримали статус коронних країв, але, що найголовніше, підпали під вплив іншої політичної і культурної традиції, що дало їм змогу набути модерної самобутності. В етносоціальному розрізі Галичина і Буковина вирізнялися не лише яскраво вираженим поліетнічним характером суспільств, а й відносно рівномірним розміщенням основних етнічних спільнот.

Проаналізовані регіональні ідентичності Габсбурзької монархії на прикладах Галичини і Буковини показують, що їхній розвиток полягав у змаганні між собою різних концепцій. На Галичині поєднувалися кола національних і асиміляційних ідентичностей, хоча дуже часто друге з них мало визначальний вплив на розвиток головних етнічних спільнот. На нашу думку, сутність регіональної ідентичності на Галичині полягає, з одного боку, у почутті зв'язку із власною спільнотою, а з іншого – у меншій чи більшій дистанції відносно інших спільнот або груп. Ця дистанція, як свідчить історія, не завжди означала почуття ізольованості в ширшій суспільній цілісності, і тоді етнічна група, зберігаючи свою окремішність, мала одночасно свідомість приналежності до більшої спільноти. Однак були й випадки, коли дистанція породжувала відчуженість, а замість відчуття ширшої спільноти з'являлося незадоволення або ворожість. Така відчуженість була результатом неможливості реалізації у певних умовах важливих для спільноти етнополітичних орієнтацій, культурних цінностей або економічних інтересів. Тоді ці дії набували форми більш чи менш мобільних суспільних рухів, які вбачали своє головне завдання у захисті власних етнічних і політичних пріоритетів.

Змішані ідентичності характерні для Буковини, яка увійшла в історію як приклад регіону етнічної толерантності, трансформації процесів національної ідентифікації та відповідної етнополітичної мобілізації. Ці ознаки культивувалися центральною та регіональною владою як ефективний та зручний засіб забезпечення внутрішньо- та зовнішньополітичних інтересів Відня. Мешканцям краю була притаманна виразна регіональна самосвідомість, вписана в систему загальноімперської лояльності та культивованого вихованням почуття відданості монархові. Регіональна ідентичність на Буковині була унікальним феноменом для Габсбурзької монархії, яка трималася на балансуванні між запитамі і вимогами різних народів та регіональних еліт. Досліджувані ідентичності були важливими ознаками традиційного суспільства досліджуваної історичної доби й особливими рисами повсякдення. Майже завжди вони повторювали етнічні стереотипи населення досліджуваних регіонів. Безперечно, це свідчить про те, що моделі регіональних ідентичностей на Галичині та Буковині можуть мати і вигляд кількох кіл різного діаметру, вписаних одне в одне, проте можливе й існування так званих альтернативних ідентичностей, які не фіксуються у постійній ієрархії.

На нашу думку, світогляд груп у досліджуваному хронотопі суголосний примордіалістській даності. З огляду на це, саме етнічна ідентичність, поза класовою, професійною тощо є первинною для етнофорів. Носії спільних культурних символів (насамперед мови і релігії) сприйняли етнічність тим природним чинником, який зумовив перетворення етнонаціональних спільнот на основні суб'єкти політичних процесів транзитивного періоду 1867–1914 рр. Не варто применшувати й ідентичність територіальну: вона залежить від конкретної соціально-політичної ситуації, від взаємин з іншими культурними (етнічними) групами. Така ідентичність складається в результаті протиставлення «ми» – «вони», «свої» – «чужі». А тому для скріплення домінуючих політичних позицій еліти (українські та «інші свої» – польські, єврейські, німецькі) посилювали солідарність та ідентичність «своїх» груп, протиставляючи свою етнічну групу найчисельнішій групі «чужих», тобто «прибульцям», навіть якщо вони жили у досліджуваному хронотопі декілька століть – «разом, але майже окремо».

У подальшому варто уважно придивитися до діалектики міжнаціональних взаємин на Галичині й Буковині у постімперський час, зокрема спробувати проаналізувати статуси етнічностей, їхні інституціональні прояви.

Література:

1. Баган О. Галицький інтертекст в українській історії і культурі. *Галичина: література і культурно-історичні основи*. 2022. Вип. 1. С. 6–47.
2. Бойко Х.С. Архітектурно-просторовий уклад єврейських дільниць у містах та містечках Галичини у кінці XVIII – на початку XX століть : автореф. дис. ... канд. архітектури : 18.00.01. Львів, 2000. 20 с.
3. Бурдяк В. Феномен буковинізму та його конкретний вияв щодо німецької спільноти краю. *Наукові записки / Курасівські читання – 2005*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2006. Вип. 30. Кн. 1. С. 87–97.
4. Буркут І. Стан і перспективи етнічної толерантності буковинців. *Політологічні та соціологічні студії*. Т. III. Чернівці, 2005. С. 393–402.
5. Вітенко М.Д. Польсько-українські відносини у Галичині: соціально-економічний аспект (остання третина 19 – початок 20 ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. Чернівці, 2006. 18 с.
6. Гон М.М. Особливості міжетнічної взаємодії в контексті політичних процесів на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Рівне : Волинські обереги, 2006. 432 с.
7. Горук А.І. Становлення, інституціалізація та розвиток національно-культурного руху поляків на Буковині (друга половина 19 ст. – 1914 р.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. Чернівці, 2004. 17 с.
8. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). Київ : Критика, 2006. 632 с.
9. Добржанський О.В. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. Чернівці : Золоті литаври, 1999. 574 с.
10. Жерноклеєв О.С. Національні секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890–1918 рр.). Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. 536 с.
11. Круглашов А. Буковинська етнополітична мозаїка. Історична спадщина та сучасні тенденції. *Політичний менеджмент*. 2004. № 2. С. 47–67.
12. Круглашов А. Регіональна етнополітична стабільність: історична ретроспектива (на прикладі Чернівецької області). *Політологічні та соціологічні студії*. Т. III. Чернівці, 2005. С. 11–39.
13. Кугутяк М.В. Національно-політичний рух у Галичині в 1890–1939 роках : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.05. Київ, 1996. 34 с.
14. Монолатій І.С. Соціально-економічне становище та культурний розвиток німців у Галичині (1772–1923 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Київ, 2002. 18 с.
15. Монолатій І. Євреї в імперії Габсбургів (1772–1918 рр.). *Нариси з історії та культури євреїв України* / упоряд. та ред. Л. Фінберг, В. Любченко. Київ : Дух і Літера, 2005. С. 97–116.
16. Осачук С.Д. Німецькі товариства на Буковині (третя чверть 19 – початок 20 ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. Чернівці, 1999. 18 с.
17. Романюк М.М. Українська преса Північної Буковини як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю (1870–1940 рр.). Львів : Фенікс, 2000. 585 с.
18. Сміт Е.Д. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращук. Київ : Основи, 1994. 224 с.
19. Терещенко Ю.І. Причинки до історії галицького консерватизму. *Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія «Історія, економіка, філософія»*. 2000. Вип. 4. С. 11–67.
20. Bassand M. Identité et développement régional. Conseil de l'Europe, Project Culture et Région. Berne: Verlag Peter Lang SA, 1991. 170 p.
21. Fenton S. Etniczność. Przełożyła Ewa Chomicka. Warszawa: Wydawnictwo Sic!, 2007. 251 s.
22. Savidan P. Wielokulturowość. Przełożyła Ewa Kozłowska. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2012. 150 s.
23. Wolf L. Idea Galicji. Historia i fantazja w kulturze politycznej Habsburgów. Z angielskiego przełożył Tomasz Bieroń. Kraków: Międzynarodowy Centrum Kultury, 2020. 715 s.

References:

1. Bahan O. Halytskyi intertekst v ukrainski istorii i kulturi (Galician intertext in Ukrainian history and culture). *Halychyna: literatura i kulturno-istorychni osnovy*. Vyp. 1. Ternopil: Kryla, 2022. S. 6–47 [in Ukrainian]
2. Boiko Kh.S. Arkhitekturno-prostorovyi uklad yevreyskykh dilnyts u mistakh ta mistechkakh Halychyny u kintsy XVIII – na pochatku XX stolit (Architectural and spatial arrangement of Jewish districts in the cities and

towns of Galicia in the late 18th – early 20th centuries). Avtoref. dys. ... kand. arkhitektury. / 18.00.01 – teoriia arkhitektury, restavratsiia pamiatok arkhitektury. Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnikha». Lviv, 2000. 20 s. [in Ukrainian]

3. Burdiak V. Fenomen bukovynizmu ta yoho konkretnyi vyiv shchodo nimetskoï spilnoty kraiu (The phenomenon of Bukovinism and its specific manifestation in relation to the German community of the region). *Naukovi zapysky / Kurasivski chytannia – 2005*. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy, 2006. Vyp. 30, kn. 1. S. 87–97 [in Ukrainian]

4. Burkut I. Stan i perspektyvy etnichnoi tolerantnosti bukovyntsiiv (The state and prospects of ethnic tolerance of Bukovyna residents). *Politolohichni ta sotsiolohichni studii. Zbirnyk naukovykh prats*. T. III. Chernivtsi, 2005. S. 393–402 [in Ukrainian]

5. Vitenko M.D. Polsko-ukrainski vidnosyny u Halychyni: sotsialno-ekonomichni aspekt (ostannia tretyna 19 – pochatok 20 st.) (Polish-Ukrainian relations in Galicia: socio-economic aspect (the last third of the 19th century – the beginning of the 20th century)). Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. / 07.00.02 – vsesvitnia istoriia. Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha. Chernivtsi, 2006. 18 s. [in Ukrainian]

6. Hon M.M. Osoblyvosti mizhetnichnoi vzaiemodii v konteksti politychnykh protsesiv na zakhidnoukrainskykh zemliakh u mizhvoiennyi period (Peculiarities of interethnic interaction in the context of political processes in Western Ukrainian lands in the interwar period). Rivne: Volynski oberehy, 2006. 432 s. [in Ukrainian]

8. Horuk A.I. Stanovlennia, instytutsializatsiia ta rozvytok natsionalno-kulturnoho rukhu poliakiv na Bukovyni (druha polovyna 19 st. – 1914 r.) (Formation, institutionalization and development of the national and cultural movement of Poles in Bukovina (second half of the 19th century – 1914)). Avtoref. dys... kand. ist. nauk. / 07.00.02 – vsesvitnia istoriia. Chernivetskyi natsionalnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha. Chernivtsi, 2004. 17 s. [in Ukrainian]

8. Hrytsak Ya. «Iakykh-to kniaziv buly stolytsi v Kyievi?..»: Do konstruiuvannia istorichnoi pamiaty halytskykh ukrainsiv u 1830–1930-ti roky («What kind of princes were capitals in Kyiv?..»: Towards the construction of the historical memory of Galician Ukrainians in the 1830 s–1930 s.). *Ukraina moderna*. 2001. Ch. 6. S. 77–95 [in Ukrainian]

9. Dobrzhanskyi O.V. Natsionalnyi rukh ukrainsiv Bukovyny druhoi polovyny 19 – pochatku 20 st. ((The national movement of Ukrainians of Bukovyna in the second half of the 19th and early 20th centuries) Chernivtsi: Zoloti lytavry, 1999. 574 s. [in Ukrainian]

10. Zhernokleiev O.S. Natsionalni sektsii avstriiskoi sotsial-demokratii v Halychyni y na Bukovyni (1890–1918 rr.) (National sections of Austrian social democracy in Galicia and Bukovina (1890–1918)). Ivano-Frankivsk: Vydavnycho-dyzainerskyi viddil TsIT, 2006. 536 s. [in Ukrainian]

11. Kruhlov A. Bukovynska etnopolitychna mozaika. Istorychna spadshchyna ta suchasni tendentsii (Bukovyna's ethnopolitical mosaic. Historical heritage and modern trends.). *Politychni menezhment*. 2004. № 2. S. 47–67 [in Ukrainian]

12. Kruhlov A. Regionalna etnopolitychna stabilnist: istorichna retrospektyva (na prykladi Chernivetskoï oblasti) (Regional ethnopolitical stability: a historical retrospective (on the example of Chernivtsi region)). *Politolohichni ta sotsiolohichni studii. Zbirnyk naukovykh prats*. T. III. Chernivtsi, 2005. S. 11–39 [in Ukrainian]

13. Kuhutiak M.V. Natsionalno-politychnyi rukh u Halychyni v 1890–1939 rokakh (The national-political movement in Galicia in 1890–1939). Avtoref. dys. ... d-ra ist. nauk. / 07.00.05. – etnolohiia. Instytut natsionalnykh vidnosyn i politolohii NAN Ukrainy. Kyiv, 1996. 34 s. [in Ukrainian]

14. Monolatii I.S. Sotsialno-ekonomichne stanovyshe ta kulturnyi rozvytok nimtsiv u Halychyni (1772–1923 rr.) (The socio-economic situation and cultural development of the Germans in Galicia (1772–1923)). Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk. / 07.00.01 – istoriia Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv, 2002. 18 s. [in Ukrainian]

15. Monolatii I. Yevrei v imperii Habsburhiv (1772–1918 rr.) (The Jews in the Habsburg Empire (1772–1918)). *Narysy z istorii ta kultury yevreiv Ukrainy*. Uporiadnyky ta redaktory: Leonid Finberh i Volodymyr Liubchenko. Kyiv: Dukh i Litera, 2005. S. 97–116. [in Ukrainian]

16. Osachuk S.D. Nimetski tovarystva na Bukovyni (tretia chvert 19 – pochatok 20 st.) (German societies in Bukovina (third quarter of the 19th – beginning of the 20th century)). Avtoref. dys... kand. ist. nauk. / 07.00.02 –

vsesvitnia istoriia. Chernivetskyi derzhavnyi universytet imeni Yurii Fedkovycha. Chernivtsi, 1999. 18 s. [in Ukrainian]

17. Romaniuk M.M. Ukpańska ppeša Pivnichnoi Bukovyny yak dzherelo vyvchennia suspilno-politychnoho zhyttia kraiu (1870–1940 rr.) (The Ukrainian press of Northern Bukovyna as a source of studying the social and political life of the region (1870–1940). Lviv: Feniks, 2000. 585 s. [in Ukrainian]

18. Smit E.D. Natsionalna identychnist (National identity); per. z anh. P. Tarashchuk. Kyiv: Osnovy, 1994. 224 s. [in Ukrainian]

19. Tereshchenko Yu. I. Prychynky do istorii halytskoho konservatyizmu (Reasons for the history of Galician conservatism). *Visnyk Kyivskoho derzhavnoho lnhvistychnoho universytetu*. Serii: Istorii, ekonomika, filosofii. Vyp. 4. Kyiv, 2000. S. 11–67. [in Ukrainian]

20. Bassand M. Identité et développement régional. Conseil de l'Europe, Project Culture et Région. Berne: Verlag Peter Lang SA, 1991. 170 p.

21. Fenton S. Etniczność. Przełożyła Ewa Chomicka. Warszawa: Wydawnictwo Sic!, 2007. 251 s.

22. Savidan P. Wielokulturowość. Przełożyła Ewa Kozłowska. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2012. 150 s.

23. Wolf L. Idea Galicji. Historia i fantazja w kulturze politycznej Habsburgów. Z angielskiego przełożył Tomasz Bieroń. Kraków: Międzynarodowy Centrum Kultury, 2020. 715 s.

Ivan Monolatii. Between the “relict” and “ethnic” region: West-Ukrainian identities in the ethno-politological retrospective

The main representatives of the modern multi-system society are ethnic communities and groups that in one way or another nurture ethnic self-awareness and preserve collective ethnic identity. The objective essential differences of ethnic communities, the dialectic of the common and the unique in their diversity is revealed in historical-genetic differences that reveal the most important typological and functional features of ethnic groups, reflect their socio-cultural and political perspectives. In this society, the groups that make up it, although coexisting on a single territory, may be socially and culturally distant from each other. This means that modern society can represent a mosaic of various socio-cultural groups that live together in a single territory, sometimes mix, but do not lose their originality, uniqueness, and identity. In addition, the multinational composition of modern society does not exhaust its heterogeneity. In general, it is a complex society, because it is divided by certain “segmental differences” – religious, ideological, linguistic, regional, cultural, racial, ethnic. In view of this, it should be noted that in order to successfully solve the problem that we are considering, the modern ethno-political discourse must operate not only with the concept (ideal type) of the nation, but also with the concept of the ethno-national community. Since identity was “born” in the modern period as a problem, it can only be postulated, that is, an ontological given, so its relative ambivalence is nothing more than a sophistic reflection of personified reality. Since no identity other than the postulated one can exist at all, it represents a critical projection of what is to be found. Identities fix the symbolic boundaries that divide the world into “our” and “their” domains. In accordance with this division, social space is organized, patterns of intergroup interaction are determined. The national identity is closely intertwined with the regional one, which belongs to its horizontal types and, along with the local one, is almost the closest to a person’s mediated support of self-identification through the territory in which he lives permanently.

The article examines the problem of the regional ethno-political situation in Galychyna and Bukovyna during the Habsburg Monarchy. The phenomenon of regional identities and their current characteristics are studied. The author offers his own vision of conditional “circles” of identification. The study shows that according to the type of identification, Galychyna belongs to relict regions with a strongly defined ethnic space, and Bukovyna, on the other hand, to ethnic regions with a weakly defined space. Circles of regional identities also had their own peculiarities: Galychyna can be counted among the territories of assimilation and national identities, and Bukovyna – only among mixed ones. It was found that modern Western methodological approaches, which single out the typology of identities derived from the cultural and linguistic separateness of the territory, under certain research conditions, can be actively used in retrospective studies of inter-ethnic relations in the western region of Ukraine. In particular, it is a triad of

identities: historical and hereditary identity, which is based on important for the community events of the past and/or socio-cultural heritage, natural and socio-economic heritage; prospective identity, which is based on regional projections, in other words, it is an identification related to a more or less concrete idea of the past of the region due to taking into account (or not taking into account) its history; an experienced identity that is a reflection of the everyday way of life of the inhabitants of the region, which can be combined with elements of history, foresight and heritage.

Key words: regional ethnopolitical situation, ethnopolitics, identity, Habsburg Monarchy, Galychyna, Bukovyna.